

Wieś tematyczna to wieś, której rozwój podporządkowany jest wiodącej idei, tematowi. Wieś dzięki temu staje się wyróżnialna i jedyna w swoim rodzaju. Wieś koncentrująca się na określonym kierunku, temacie rozwoju, w porównaniu z innymi wsiami o podobnym stanie wyjściowym, rozwija się lepiej pod względem gospodarczym i społecznym¹.

Tematykacja jest odpowiedzią miast i wsi na zmiany zachodzące w gospodarce. Miasta, w których upada przemysł oraz wsie, w których jest coraz mniej rolników szukają nowych podstaw rozwoju, nowych opowieści, nowych tożsamości².

Wioska tematyczna jest jednym ze sposobów na wprowadzenie wsi do nowej gospodarki, w której coraz ważniejszą rolę odgrywają usługi, w tym usługi związane z wiedzą i doznaniem. To propozycja dla wsi i regionów, w których ograniczają się dotychczasowe sposoby zarobkowania związane z rolnictwem i dodatkową pracą w przemyśle. Jest to sposób na tworzenie nowej oferty wsi lub pojedynczych gospodarstw przy minimalnych nakładach. Główne działania skierowane są tu nie na tworzenie zwykłej infrastruktury turystycznej (pokoje w gospodarstwach agroturystycznych, pensjonaty, przystanie, ścieżki rowerowe, stadniny, itp.) lecz na tworzenie oferty związanej z doznaniem i edukacją. Przy jej tworzeniu główny wysiłek skierowany jest na przygotowanie zajęć warsztatowych, programu edukacyjnego, gier i zabaw, a nie na tworzenie materialnego zaplecza oferty. W związku z tym oferta poszczególnych wiosek tematycznych ogranicza się często do pobytu trwającego od kilku do kilkunastu godzin. Można nazwać ją ofertą jednodniową.

Wioska Hobbitów w Sierakowie Sławińskim

Pomysł był fantastyczny, żeby nie powiedzieć irracjonalny. Nasza wieś, w środku lasu, przypomina krainę Shire, w której mieszkał wiejski, spokojny ludek, czyli hobbit. Opisywał ich w swoich książkach J.R.R. Tolkien. Zabawmy się w hobbitów tak, jak kiedyś bawiliśmy się w podchody tak, jak kiedyś chodziliśmy z Herodem. Pomysł przyszedł z zewnątrz, ale mieszkańcy wsi go podchwycili i po swojemu przerobili. Pomagali im w tym miłośnicy prozy Tolkiena, studenci, harcerze, artyści. Pomagali, bo mieli w tym swój interes, czyli dobrą zabawę, ciekawe przeżycia i opowieści wywołane z tego miejsca. Dzisiaj mieszkańcy Sierakowa sami tworzą nowe gry terenowe, w tym grę rowerową, prowadzą zajęcia z rękodzieła i obsługują schronisko turystyczne.

Nie ma jednej, ogólnej metody tworzenia wioski tematycznej. Inaczej proces ten przebiega tam, gdzie są już podstawy takiej wioski, np. wcześniejsza specjalizacja związana z rolnictwem, czy rzemiosłem albo osobliwością przyrodniczą czy wyraźne zasoby kulturowe, inaczej we wsi, w której nie ma wyraźnych podstaw specjalizacji. Inaczej w wiosce, gdzie jest wielu liderów i są tradycje wspólnych działań, inaczej tam gdzie brakuje liderów i aktywności

¹ Por. www.dorf-stadterneuerung.at/downloads/Studie_Themendoerfer_Brunnmayr.doc

² Por. R. J. Gangewere, *Theme City: Imagining Pittsburgh*
http://www.carnegiemuseums.org/cmag/bk_issue/1999/sepoct/feat6.html

społecznej. Niemniej można wyróżnić kilka podstawowych etapów na drodze do wioski tematycznej:

1. Działania wstępne, spotkania integracyjne, zapoznanie mieszkańców wsi z ideą wioski tematycznej.
2. Przegląd zasobów wsi i wstępne wybranie tematu specjalizacji wsi.
3. Zbieranie informacji i kontaktów dotyczących wybranej specjalizacji. Opracowanie zestawu skojarzeń związanych z tematem specjalizacji, interpretacja zasobów.
4. Przygotowanie planu tworzenia wioski tematycznej przy udziale i zaangażowaniu mieszkańców wsi.
5. Tworzenie systemu wsparcia wioski tematycznej. Nawiązanie współpracy z osobami i instytucjami z zewnątrz powiązаныmi ze specjalizacją wsi, współpraca z samorządem gminnym, szkołą, świetlicą, kościołem, itp.
6. Tworzenie oferty wioski tematycznej: badanie rynku, szkolenia osób obsługujących ofertę, tworzenie technicznego zaplecza oferty. Przygotowanie zaplecza organizacyjnego oferty (stowarzyszenia, firmy).
7. Promocja i sprzedaż oferty wioski tematycznej.
8. Ocena jakości oferty i poziomu zadowolenia klientów, wprowadzanie poprawek.
9. Stopniowe poszerzanie oferty, przechodzenie od imprez jednorazowych do działalności sezonowej a nawet, przy bardzo sprzyjających warunkach, do całorocznej.

Nie zawsze jednak tworzenie wioski tematycznej wiąże się z zarabianiem. Bywa, że głównym celem takich działań jest integracja i aktywizacja mieszkańców wsi. Ważny i istotny cel stojący przed społecznością prowadzi do jej lepszego zgrania i wspólnego przekonania co do zasadności działań. Zamiast zwykłego święta wsi organizowane są imprezy odnoszące się do specjalizacji wsi. Temat wsi może też prowadzić do ciekawego zagospodarowania jej przestrzeni i upiększenia wsi. Aspekt społeczny wiosek tematycznych i jego wpływ na aktywizację mieszkańców oraz estetykę wsi jest szczególnie widoczny w przypadku wiosek kwiatowych. Jest takich wiosek sporo, najwięcej we Francji. Jedną z pierwszych polskich wiosek kwiatowych staje się wieś Żalno w woj. kujawsko – pomorskim.

Żalno – wioska kwiatowa

Pani Ewa, sołtys wsi Żalno bardzo chciała pobudzić aktywność mieszkańców i zaangażować ich do wspólnej pracy nad upiększeniem tego miejsca. Wiele jej starań spotykało się z obojętnym podejściem. Ludzie nie chcieli już wychodzić na „czyny społeczne”. Pani Ewa mogła liczyć tylko na garstkę zapaleńców, którym się jeszcze chciało zrobić

coś

dla wspólnego dobra. Żeby jakoś wyjść z tego impasu postanowiła zainteresować mieszkańców wsi kwiatami. Namówiła Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kęsowie na projekt zajęć kwiatowych dla osób korzystających z pomocy społecznej. Podczas tych zajęć, prowadzonych w miejscowej świetlicy, uczyli się oni wyrobu kwiatów z papieru i innych materiałów, było też malowanie kwiatów na deskach i robienie mega kwiatów z drutu i kolorowych rajstop. A wiosną zaczęto sadzić w Żalnie kwiaty. Sadzono je wzdłuż dróg, koło przystanków i na kawałku ziemi uzyskanym od Agencji Nieruchomości Rolnych.

Latem, zamiast zwykłego święta wsi, urządzono tu święto kwiatów i paradę kwiatową. Z czasem zaczęło przybywać kwiatów w ogródkach przydomowych, pojawiły się też w przestrzeni wsi kwiaty malowane na deskach. Jeden z mieszkańców Żalna powiedział „Kiedyś, jak jechałem rowerem przez wieś, to tylko sobie jechałem, nic mnie specjalnie nie interesowało, a teraz, jak jadę to mam co oglądać i o czym myśleć: gdzie przybyło nowych kwiatów, gdzie posadzić następne, jak jeszcze można upiększyć naszą wieś. Jest też o czym zagadać do ludzi”. Pani Ewie jest łatwiej teraz angażować innych, przybyło jej współpracowników i członków stowarzyszenia. Kiedy pani Ewa zaprasza ludzi do pracy, to zwraca się do każdego osobiście i wymyśla mu zajęcie, w którym ten ktoś może się najlepiej sprawdzić. Po zakończonej pracy jest zwykle okazja na towarzyskie spotkanie, na świętowanie sukcesów i pochwalenie pracujących.

Od kiedy można mówić o tym, że stworzono wioskę tematyczną? Od jakiego momentu zaczyna się jej funkcjonowanie? Czy świadczy o tym ilość zaangażowanych osób? A może wielkość oferty i obszar wioski objętej tą ofertą? Odpowiedź nie jest prosta. Brak w tym przypadku wyraźnych standardów. Można założyć, że o istnieniu wioski tematycznej świadczy wybranie tematu specjalizacji, przygotowanie i wystawienie na rynek oferty z nią związanej, oraz to, że oferta ta obsługiwana jest przez przynajmniej kilkoro mieszkańców wsi.

Wioska tematyczna to struktura otwarta, rozwijająca się, to rodzaj eksperymentu społecznego. Wioska taka powstaje ewolucyjnie. W trakcie jej tworzenia zachodzą różnorodne procesy społeczne. Ujawniają się zwolennicy i przeciwnicy jej powstawania. Nowa specjalizacja wioski zaburza istniejący porządek, wpływa na zmianę układów ról społecznych. Wioska tematyczna to dążenie do wprowadzenia wsi do nowej gospodarki. Jest to związane z ryzykiem niepowodzenia i wszelkimi problemami, które towarzyszą działalności gospodarczej.

Uwagi wynikające z badań przeprowadzonych przez firmę Genius Loci w 2012 roku.

W kraju funkcjonuje w chwili obecnej około 50 wsi tematycznych. Tworzą one skupiska wiosek współpracujących ze sobą. Do największych zespołów należą wioski na terenie Borów Tucholskich, w okolicach Elbląga, Koszalina, Hrubieszowa, na Kaszubach oraz na Opolszczyźnie.

Z przeprowadzonych badań wynika, że nie wszystkie wioski mają ofertę komercyjną. Mieszkańcy jednej trzeciej wiosek podkreślają, że wybrany temat rozwojowy przyczynia się do integracji i budowy wizerunku miejscowości. Nie wszędzie też mieszkańcy mogą liczyć na przychylność i wsparcie władz lokalnych. Średnio przychylność władz w skali - od 0 do 5- mieszkańcy badanych wiosek oceniają na 3,9 %. W wioskach mających ofertę komercyjną pracuje przy jej obsłudze od 4 do 20 osób (Sierakowo Sł. Wioska Hobbitów). Średnio jednak od 6 do 7 osób. W skład atrakcji oferowanych przez wioski tematyczne wchodzi w kolejności: ścieżki edukacyjne, gry terenowe, zajęcia warsztatowe, wizyty w gospodarstwach, w tym w gospodarstwach edukacyjnych.

Wszystkie wioski tworzone były z inicjatywy mieszkańców w ramach różnorodnych projektów. W 4 przypadkach inicjatorem były Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej angażujące do obsługi turystów osoby bezrobotne. Najlepszym tego przykładem są wioski Karwno na Kaszubach i Żalno w województwie kujawsko – pomorskim.

W około $\frac{3}{4}$ wsi działają różnorodne stowarzyszenia. Wszyscy ankietowani podkreślają, że utworzenie wioski tematycznej wpłynęło na aktywność mieszkańców. W trzech przypadkach podkreślono, że poprawił się wygląd wsi.

Podsumowanie

Wioski tematyczne są alternatywą dla wsi o mniejszych szansach rozwojowych. Nie znaczy to, że nie mogą one powstawać w miejscach atrakcyjnych turystycznie charakteryzujących się trwałością osadnictwa. Wymaga to jednak pokonania drogi prowadzącej od skupiania się na interesie prywatnym do działań gospodarczych o charakterze wspólnotowym. Jest to trudne ze względu na złe skojarzenia związane z wypaczoną w okresie PRL ideą spółdzielczości i pracy społecznej. Dodatkowo zadanie to utrudnia słaby poziom kapitału ludzkiego i społecznego polskiej wsi.

Upodmiotowienie mieszkańców wsi i utrwalenie wśród nich przedsiębiorczości związanej z działalnością w sferze gospodarki emocji i wiedzy wymaga w związku z tym działań długofalowych. Stoi to w sprzeczności z „akcyjnością” większości programów pomocowych i działalnością gmin. Potrzebne są w takiej sytuacji działania o charakterze systemowym prowadzone w dłuższym okresie czasu.

Dalsze upowszechnianie idei wiosek tematycznych wymaga także działań zmierzających do tworzenia różnych form współpracy tych wiosek oraz ustalenia kryteriów pozwalających na nazwanie wioski wioską tematyczną. Opracowanie takich kryteriów przydatne by było do wprowadzenia certyfikacji wiosek. Można się tu wzorować na rozwiązaniach stosowanych w przypadku specjalizacji tematycznej gospodarstw, szczególnie gospodarstw terapeutycznych i edukacyjnych³. Różne formy współpracy wiosek i gospodarstw tematycznych sprzyjać mogą ich dalszemu rozwojowi poprzez dbałość o standard usług, podnoszenie kwalifikacji, lobbing w zakresie regulacji prawnych i podatkowych, reprezentację interesów i promocję. Jest to jednak zadanie bardzo trudne. Wiąże się ono z potrzebą wzmocnienia kapitału ludzkiego i społecznego wsi oraz ze zmianą polityki wobec wsi. Powinna ona w większym stopniu uwzględniać przemiany cywilizacyjne zachodzące w świecie i potrzebę wprowadzenia wsi do nowej gospodarki.

Literatura

Bourdieu J., *The Market of Symbolic Goods*, *Poetica*, nr 14., 1985.

³ K. Gralak, *Farming For Health, jako innowacyjny kierunek wzmocnienia konkurencyjności gospodarstw rolniczych*, Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, *Roczniki Naukowe*, tom X, zeszyt 3, s. 192 - 196.

- Dennis R. J., Susan S. Fainstein, eds. *The Tourist City*, Yale University Press, London 1999.
- Elliot Ch., *Locating the Energy for Change: An Introduction to Appreciative Inquiry*, IISD, Winnipeg 1999.
- Gangewere R. J., *Theme City: Imagining Pittsburgh*
http://www.carnegiemuseums.org/cmag/bk_issue/1999/sepoct/feat6.html
- Gottdiener M., *The Theming of America: Dreams, Visions, and Commercial Spaces*. Westview Press, Boulder, 1997.
- K. Gralak, *Farming For Health, jako innowacyjny kierunek wzmacniania konkurencyjności gospodarstw rolniczych*, Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, Roczniki Naukowe, tom X, zeszyt 3.
- Hannigan J., *Fantasy City: Pleasure and Profit in the Postmodern Metropolis*, Routledge, New York, 1999.
- Idziak W., *Wymyślić wieś od nowa*, Koszalin 2008.
- Idziak W., *O odnowie wsi*, FWW, Warszawa 2004.
- Kinalski R., *Plastyczność i regeneracja układu nerwowego*, <http://www.stowarzyszenie-razem.org/zdrowie/wiedza/plastycznosc-i-regeneracja-ukladu-nerwowego.html>
- Kwiatkowski E., *Teoria trzech sektorów gospodarki*, PWN, Warszawa 1980.
- Pine B. J., Gilmore J. H., *Experience economy: Work is theater and every business a stage*. Boston, MA: Harvard Business School Press, 1999.
- Ries A., *Koncentruj się!*, Prószyński i S-ka, Warszawa 1999.
- Seligman M. E. P., *O optymizmie można się nauczyć*, Media Rodzina, Poznań 1993.
- Senge P. M., *Piąta dyscyplina. Teoria i praktyka organizacji uczących się*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2000.
- The Experience Economy*, After B. Joseph Pine II and James H. Gilmore
<http://www.managingchange.com/masscust/experien.htm>
- Zukin S., *Landscapes of Power*, California, 1991.
-
- www.dorf-stadterneuerung.at/downloads/Studie_Themendoerfer_Brunnmayr.doc
- www.gono.com/vir-mus/village/labyrinth/labyrinth.htm
- www.herrnbaumgarten.at/system/web/default.aspx
- www.mohndorf.at/
- www.paprotty.wioskitematyczne.org.pl
- www.santasvillage.com/
- www.wioskitematyczne.org.pl